

УДК 346.1:349.6

В. В. Андрейцев, кандидат юридичних наук,
докторант Донецького національного
університету ім. Василя Стуса, м. Вінниця

ПРАВОВИЙ СТАТУС СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ПОВ'ЯЗАНОЇ З ОБ'ЄКТАМИ ПІДВИЩЕНОЇ НЕБЕЗПЕКИ

Проаналізовано чинне законодавство України, спрямоване на регулювання господарської діяльності, пов'язаної з об'єктами підвищеної небезпеки, проведено порівняльну характеристику Закону України "Про об'єкти підвищеної небезпеки" із міжнародно-правовими документами та Європейського Союзу, обґрунтовано пропозиції щодо усунення розбіжностей у правовому забезпеченні вказаних правовідносин та їх кодифікації у чинному Господарському кодексі України.

Ключові слова: господарська діяльність, пов'язана з об'єктами підвищеної небезпеки; об'єкти та джерела підвищеної небезпеки; ризик господарської діяльності, обтяженої небезпечними речовинами (небезпечними факторами).

Analyzed the current legislation of Ukraine, aimed at regulating the economic activities related with high risk objects, conducting the comparative characteristics of the Law of Ukraine "About An Increased Risk" with international legal documents and the European Union, justified proposals for the removal of differences in the legal provision of these legal relationships and their codification current Commercial Code of Ukraine.

Central position to the research is given characteristics and features of the legal status of the subjects of economic activity related to high risk sources, risk-based, argued the advisability of consolidation in the Commercial Code of Ukraine.

Substantiates the idea of adapting the economic legislation with the normative legal documents and acts of the European Union. Proposals are made to perfection the existing Economic Code of Ukraine.

Key words: economic activities related with high risk objects; objects and sources of increased danger; risk of economic activities, burdened with dangers substances (dangers factors).

Постановка проблеми. Господарський кодекс України (далі – ГК) наводить загальне поняття суб'єкта господарювання (ст. 55), під яким визначає учасників господарських відносин, що здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), мають відокремлене майно і несуть відповідальність, крім випадків, передбачених законодавством.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У господарсько-правовій літературі питання правового статусу суб'єктів господарювання розкривали О. В. Біляневич, А. Г. Бобкова, С. М. Грудницька, О. М. Вінник, О. П. Віхров, Н. О. Саніахметова, В. С. Щербина та інші, однак вони не акцентували свою увагу на особливостях

© **В. В. Андрейцев, 2016**

правового статусу суб'єктів господарської діяльності, пов'язаних із об'єктами (джерелами) підвищеної небезпеки.

Мета статті – актуалізація вирішення безпекових аспектів суб'єктів господарської діяльності, пов'язаних із джерелами та факторами підвищеної небезпеки, усунення можливих загроз і ступенів ризику такої діяльності, удосконалення механізму правового забезпечення у цій сфері та щодо захисту прав громадян, які перебувають тимчасово або постійно у зоні небезпеки від цієї діяльності; застосування державно-правових засобів щодо поновлення порушеної правосуб'єктності від небезпечного впливу.

Виклад основного матеріалу. Як суб'єкти господарювання ГК України встановлює:

а) господарські організації – юридичні особи, створені відповідно до Цивільного кодексу України, державні, комунальні та інші підприємства, створені відповідно до цього Кодексу, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність і зареєстровані в установленому законом порядку;

б) громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці.

Отже, законодавчу модель правового статусу суб'єкта господарювання певно узгоджено з доктринальним визначенням суб'єкта господарського права, як учасника господарських відносин, що безпосередньо здійснює господарську діяльність. Його наділено господарською компетенцією (сукупністю господарських прав і обов'язків), він має відокремлене від інших суб'єктів майно та несе відповідальність за своїми зобов'язаннями у межах закріпленого за ним майна, крім випадків, передбачених законодавством [1, 16]. Однак таке визначення суб'єкта господарювання характерно і загальноновизнано для суб'єктів господарського права щодо здійснення будь-яких видів господарської діяльності. Тобто легальне визнання суб'єкта господарювання – обов'язкова умова для суб'єктів господарського права та відповідно визнання суб'єкта юридичної відповідальності за невиконання суб'єктивних зобов'язань у певній сфері господарських правовідносин, конкретизованих правовідносин, установлених господарським договором.

Звісно, у цьому аспекті чинний ГК України не містить спеціальних законодавчих приписів щодо особливостей регулювання діяльності, пов'язаної із експлуатацією об'єктів підвищеної небезпеки.

Як справедливо зазначається в юридичній літературі, ці питання регламентовано спеціальними законами господарського призначення, які можна віднести до блоку господарсько-правового регулювання діяльності, пов'язаної з небезпечними об'єктами і факторами [2–5].

До таких законодавчих актів, що визначають особливості правового статусу суб'єктів господарювання, доцільно віднести Закон України “Про об'єкти підвищеної небезпеки” від 18.01.2001 р. № 2245-III [6], який визначає правові, економічні, соціальні та організаційні основи діяльності, пов'язаної з об'єктами підвищеної небезпеки, і спрямований на захист життя і здоров'я людей та довкілля від шкідливого впливу аварій на цих об'єктах шляхом запобігання, обмеження (локалізації) розвитку і ліквідації можливих негативних наслідків.

Відповідно до пунктів 1, 2 ч. 1 ст. 1 цього Закону (№ 2245-III) суб'єкт господарської діяльності – це юридична або фізична особа, у власності або у користу-

ванні якої є хоча б один об'єкт підвищеної небезпеки. Тобто об'єкт, на якому використовуються, виготовляються, переробляються, зберігаються, транспортуються одна або кілька небезпечних речовин чи категорій речовин у кількості, що дорівнює або перевищує нормативно встановлені порогові маси, а також інші об'єкти як такі, що відповідно до Закону є реальною загрозою виникнення надзвичайної ситуації техногенного та природного характеру.

Зазначимо, що наведений вище Закон (№ 2245-III) вносить суттєве уточнення щодо суб'єктів здійснення діяльності, пов'язаної з об'єктами підвищеної небезпеки, а саме суб'єкт господарської діяльності (суб'єкт господарювання), у власності або у користуванні якого наявний об'єкт підвищеної небезпеки, тобто об'єкт, на якому можуть використовуватися, виготовлятися, перероблятися, зберігатися чи транспортуватися небезпечні речовини, біологічні препарати, а також інші об'єкти, що за певних обставин можуть створити реальну загрозу виникнення аварії, тобто потенційно небезпечними об'єктами.

Згідно із встановленим порядком, залежно від ступеня ризику суб'єкти господарювання можуть відноситися до однієї з трьох груп відповідно до Критеріїв, за якими оцінюють ступінь ризику від провадження господарської діяльності з виробництва особливо небезпечних хімічних речовин, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України та підлягає ліцензуванню із періодичністю здійснення планових заходів державного нагляду (контролю) Міністерства екології та природних ресурсів, а саме:

– суб'єкти господарювання з високим ступенем ризику, які проводять діяльність з виробництва особливо небезпечних хімічних речовин, перелік яких визначається Урядом України, на підприємстві як на об'єкті підвищеної небезпеки працює понад 10 тисяч осіб та протягом останніх трьох років, що передують плановому, допустили порушення вимог ліцензійних умов здійснення такої діяльності з виробництва особливо небезпечних хімічних речовин;

– суб'єкти господарювання із середнім ступенем ризику, тобто особи які провадять діяльність з виробництва особливо небезпечних хімічних речовин, перелік яких визначено Кабінетом Міністрів України, на підприємстві яких працює від двох до десяти тисяч осіб, та допустили порушення ліцензійних вимог щодо здійснення діяльності з виробництва особливо небезпечних хімічних речовин;

– суб'єкти господарювання з незначним ступенем ризику, тобто не віднесені до суб'єктів господарювання з високим та середнім ступенем ризику, та не допустили порушень ліцензійних вимог провадження такої діяльності.

Потенційно небезпечним об'єктом, згідно з Порядком та обліком об'єктів підвищеної небезпеки, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України “Про ідентифікацію та декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки” від 11.07.2002 р. № 956 [7], визнається апарат або сукупність пов'язаних між собою потоками в технологічний цикл апаратів, об'єднаних за адміністративною та/або територіальною ознакою, тобто відповідний структурний підрозділ (виробництво, цех, відділення, дільниця тощо) суб'єкта господарювання.

Чинність цього нормативно-правового акта поширюється на всі суб'єкти господарювання і на ті, які мають намір розпочати будівництво потенційно небезпечних народногосподарських об'єктів як джерел підвищеної небезпеки.

Отже, визначальна та істотна ознака суб'єктів господарювання, що здійснюють господарську діяльність, пов'язану з об'єктами підвищеної небезпеки, – це наявність у їх власності або користуванні об'єкта (джерела) підвищеної небезпеки, на якому здійснюється у відповідній формі поводження із небезпечною речовиною, або категоріями речовин (виготовлення, експлуатація, перероблення, транспортування, збереження тощо).

Узагальнено такими суб'єктами можна визнати юридичних осіб, заснованих на державній, комунальній та приватній формі власності, які мають у власності або у користуванні об'єкти (джерела) підвищеної небезпеки, на яких здійснюється поводження з небезпечними речовинами та офіційно легалізованих у встановленому порядку, як суб'єкти господарювання, суб'єкти господарського права та господарської діяльності.

По-друге, це можуть бути громадяни України, іноземці, особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність, пов'язану з об'єктами (джерелами) небезпеки та зареєстровані як підприємці, зокрема, суб'єкти малого підприємництва (мікропідприємництва, середнього та великого підприємництва), яким на праві власності або користування належать об'єкти (джерела) підвищеної небезпеки. До цього слід додати, що такі суб'єкти господарювання мають здійснювати різні операції щодо поводження з небезпечними речовинами та утворені відповідно до ГК України як суб'єкти господарювання.

Відповідно до п. 4 ст. 55 ГК України, суб'єкти господарювання реалізують свою господарську компетенцію на основі права власності, права господарського відання, права оперативного управління відповідно до визначення цієї компетенції у цьому Кодексі та інших законах, зокрема Законі України “Про об'єкти підвищеної небезпеки” від 18.01.2001 р. № 2245-III [6].

Відповідно до цього Закону на суб'єктів господарської діяльності, пов'язаної з об'єктами (джерелами) підвищеної небезпеки, встановлюються особливі зобов'язання, зокрема:

- 1) виконання заходів, спрямованих на запобігання аваріям, обмеження і ліквідацію їх наслідків та захист людей і довкілля від їх впливу;
- 2) повідомлення про аварію, що сталась на об'єкті підвищеної небезпеки, і заходи, вжиті суб'єктами господарювання для ліквідації її наслідків, та органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування та населення;
- 3) забезпечення експлуатації об'єктів підвищеної небезпеки з додержанням мінімально можливого ризику;
- 4) виконання вимог цього Закону та інших нормативно-правових актів, які регулюють діяльність об'єктів підвищеної небезпеки (ч. 1 ст. 8).

Крім того, на суб'єктів господарської діяльності, пов'язаних із експлуатацією об'єктів (джерел) підвищеної небезпеки, покладено зобов'язання щодо надання інформації про об'єкти підвищеної небезпеки, які перебувають у його власності або користуванні відповідним територіальним органам спеціально уповноважених центральних органів виконавчої влади, до відання яких, відповідно до Закону, віднесено питання щодо забезпечення екологічної безпеки та охорони природного довкілля; захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, а також надавати на запити юридичних і фізичних осіб у термін не більше як 30 днів інформацію про небезпеку, яка виникла в джерелах підвищеної небезпеки і становить загрозу для людей, довкілля та інших цінностей.

Деяким із зобов'язань суб'єктів господарської діяльності кореспондують відповідні права їх як суб'єктів господарювання, пов'язаної із об'єктами (джерелами) підвищеної небезпеки. Так, їм надається право повторного звернення, після виконання додаткових заходів, висловлених у відмові відповідної обласної, Київської або Севастопольської міської державної адміністрації, звернення до органів селищної або міської ради за отриманням дозволу на експлуатацію об'єкта підвищеної небезпеки.

Проте значна частина господарської компетенції суб'єктів господарювання, пов'язаної із об'єктами підвищеної небезпеки, має імперативний зобов'язальний характер, ураховуючи підвищений ризик для людей, довкілля та матеріальних цінностей, що відбивається у системі правосуб'єктності таких осіб, як власники або користувачі цих об'єктів, тобто механізмів та установок як джерел підвищеної небезпеки.

Зокрема, це пов'язано з виконанням встановлених нормативно-правовим порядком процедур щодо ідентифікації об'єкта підвищеної небезпеки відповідно до кількості порогової маси небезпечних речовин. Підготовка і подання до місцевих органів виконавчої влади декларації безпеки об'єкта підвищеної небезпеки, в тому числі й осіб, які планують експлуатацію хоча б одного об'єкта підвищеної небезпеки й одночасно з розробленням декларації безпеки готують і затверджують план локалізації та ліквідації аварій для кожного об'єкта підвищеної небезпеки, який вони експлуатують або планують експлуатувати, та зобов'язані узгодити із відповідним територіальним органом спеціального уповноваженого органу виконавчої влади, до відання якого віднесено питання захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру.

Зазначений план підлягає перегляду кожні 5 років, який може переглядатись до 5 років з дати його розроблення у разі:

- а) змін в умовах діяльності суб'єкта господарської діяльності незалежно від причин, що призводять до необхідності зміни відомостей, які містяться у плані локалізації та ліквідації аварій;
- б) внесення змін до чинних або прийняття нових нормативно-правових актів, які впливають на зміст плану локалізації і ліквідації аварій;
- в) висунення обґрунтованих вимог щодо плану локалізації і ліквідації аварій органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування.

У разі внесення змін і доповнень до плану локалізації і ліквідації аварій суб'єкти господарської діяльності, пов'язаної з об'єктами підвищеної небезпеки, інші юридичні і фізичні особи, які мають брати участь у виконанні протиаварійних заходів, надають відповідному територіальному органу виконавчої влади, до відання якого віднесено питання захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, відповідну для цього інформацію, обсяг, зміст, форму і порядок якої встановлюється уповноваженим центральним органом виконавчої влади із зазначених вище питань.

Відповідний територіальний орган спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади, до відома якого віднесено питання захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, протягом 10 днів після затвердження плану локалізації та ліквідації аварій через засоби масової інформації надає відомості, необхідні для виконання населенням правил поведінки і дій в екстремальних ситуаціях, передбачених цим планом.

На суб'єкта господарювання також покладено обов'язок, якщо він планує будівництво і/або реконструкцію об'єкта підвищеної небезпеки, щодо одержання дозволу на будівництво такого об'єкта, відповідно до вимог законодавства про місце будівництва він зобов'язаний попередньо одержати згоду відповідної ради на розміщення об'єкта підвищеної небезпеки на відповідній території.

Певні зобов'язання покладаються на суб'єктів господарювання відповідно до Директиви 2012/18/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 04.07.2012 р. "Про контроль великих аварій, пов'язаних з небезпечними речовинами", що змінює і в подальшому відміняє Директиву 96/82/ЄС Ради Європейського Союзу [8].

Суб'єкти господарювання мають виконати загальні зобов'язання, аби здійснити всі необхідні заходи щодо попередження великих аварій, зменшення їх наслідків, застосування заходів їх ліквідації. За наявності небезпечних речовин на території підприємств, суб'єкт господарювання зобов'язаний надати компетентному органу влади достатньо інформації, щоб той зміг визначити підприємство, небезпечні речовини в ньому та потенційні загрози.

Суб'єкт господарювання також зобов'язаний скласти і, якщо цього вимагає національне законодавство, направити до компетентних органів влади політику попередження великих аварій (МАРР), що встановлює його загальний підхід і необхідні заходи, включаючи належні системи управління безпекою щодо боротьби із загрозами великих аварій.

Під час виявлення та оцінювання суб'єктом господарювання загроз великих аварій необхідно також ураховувати ті небезпечні речовини, які можуть утворюватися за серйозних аварій на підприємстві.

Важливе зобов'язання для суб'єкта господарювання – надати компетентному органу влади інформацію у формі звіту про заходи безпеки, який має містити детальну інформацію про підприємство, належних йому небезпечних речовин, установки або обладнання для їх зберігання, можливих сценаріях великих аварій, аналіз ризиків, заходів профілактики і впливу, а також про наявні системи управління, призначених для попередження і зниження ризику виникнення великих аварій та забезпечення можливості прийняття необхідних заходів з метою обмеження їх наслідків, зокрема:

а) у звіті про заходи безпеки суб'єкта господарювання (підприємства), якому присвоєно вищий рівень безпеки має міститись інформація, яка б відображала, що політика попередження великих аварій та система управління безпекою для її імплементації введені в дію у відповідності до вимог Додатка III;

б) ідентифікованість безпеки великих аварій та їх можливих сценаріїв, а також прийняття необхідних заходів для їх попередження й обмеження можливих наслідків для здоров'я людини і навколишнього середовища;

в) інформація про рівень безпеки та надійності проектування, будівництва, експлуатації й обслуговування будь-якої установи, пристрою, складських приміщень, обладнання, а також інфраструктури, пов'язаної з їх роботою та небезпекою виникнення великих аварій у межах підприємства;

г) відображення наявних розроблених внутрішніх планів діяльності в аварійних ситуаціях щодо інформації розробки зовнішніх планів дій в аварійних ситуаціях;

д) надання компетентному органу достатньої інформації для прийняття ним рішень щодо введення нових видів діяльності або будівництва об'єктів поблизу функціонуючих підприємств.

Звіт має містити максимум даних і свідчення, визначені в Додатку II, з відображенням назви організацій, які брали участь у його розробці, та підлягає направленню компетентному органу в такі терміни:

- а) для нових підприємств – в розумні терміни до початку будівництва чи експлуатації, або до модифікації, що призводить до змін у переліку небезпечних речовин;
- б) для функціонуючих підприємств вищого рівня безпеки до 1 червня поточного року;
- в) для інших підприємств – не пізніше двох років від дня застосування цієї Директиви.

На суб'єкта господарювання покладено обов'язок теоретично переглядати звіт про заходи безпеки, як правило, через кожні п'ять років, а також за необхідності його відновлення після великих аварій на підприємстві; та в інший час за ініціативою суб'єкта господарювання або на вимогу компетентного органу, якщо це обґрунтовано обставинами або новими технічними знаннями з питань безпеки, включаючи знання, отримані внаслідок аналізу аварій, або наскільки це можливо, “прогалін” удосконалення знань, які стосуються оцінювання безпеки.

При цьому звіт про заходи безпеки або його оновлені частини мають терміново направлятися компетентному органу.

Директива наводить визначення підприємств, на які поширено її чинність, як цілісної території, що знаходиться під контролем суб'єкта господарювання, де небезпечні речовини наявні в одній або кількох установах, включаючи загальні або пов'язані інфраструктури, або види діяльності, які водночас відносяться до підприємств нижчого або вищого рівня безпеки.

До підприємства нижчого рівня безпеки належать такі, на яких небезпечні речовини наявні в кількостях рівних або перевищують кількості, перераховані в колонці 2 ч. 1, або в колонці 2 ч. 2 Додатка 1, не менше, ніж кількості, визначені в колонці 3 ч. 1, або в колонці 3 ч. 2 Додатка 1, під час використання в необхідних випадках правила сумування, встановленого в застереженні 4 Додатка 1.

До підприємств вищого рівня безпеки віднесено такі, в яких небезпечні речовини наявні у кількостях, рівних або перевищують їх, та перераховані в колонці 3 ч. 1 або в колонці 3 ч. 2 Додатка 1, під час використання в необхідних випадках правила сумування, встановлені в застереженні ч. 4 Додатка 1.

Тим самим вказана Директива суттєво уточнює можливий склад підприємств, рівень безпеки яких залежить від кількості небезпечних речовин, наявних на тому чи іншому підприємстві.

Важливе, на наш погляд, визначення установки як джерела підвищеної безпеки, під якою розуміють технічну одиницю на рівні або нижче рівня землі, за допомогою якої виробляють, використовують, переробляють або зберігають небезпечні речовини, яка включає все обладнання, споруди, системи трубопроводів, механізми, інструменти, приватні залізничні під'їзні шляхи, доки, розвантажувальні причали, що обслуговують установку, а також дамби, складські приміщення або подібні їм конструкції, плавучі або інші, необхідні для її експлуатації.

Відповідно, наводимо визначення суб'єкта як будь-якої фізичної або юридичної особи, що здійснює експлуатацію і контроль підприємства чи установки, якому у випадках, передбачених національним законодавством, делеговано вирішальні

економічні повноваження або повноваження щодо прийняття рішень про технологічне функціонування підприємства або установки.

Логічно, що небезпечну речовину або суміш, передбачено ч. 1, 2 Додатка 1 у вигляді сировини, продукції, суміжних, залишкових або проміжних продуктів, а наявність небезпечних речовин розглядають як фактичну або передбачену наявність небезпечних речовин на підприємстві або тих речовин, утворення яких можна обґрунтовано передбачити у випадках втрати контролю над технологічними процесами, у тому числі і процесами зберігання на будь-якій установці у межах підприємства у кількостях рівних або таких, що перевищують кількості, зазначені в ч. 1 і ч. 2 й Додатка 1 Директиви.

При цьому небезпеку легалізовано як внутрішню властивість небезпечної речовини або фізичної ситуації, здатних спричинити виникнення збитків для здоров'я людини і навколишнього середовища, що базуються на ризику як вірогідності специфічного впливу, що виникає протягом певного періоду та за відповідних обставинах функціонування підприємства.

Такі інтерпретації Директиви обумовлюють відповідні господарські компетенції і зобов'язання підприємств, які експлуатують (використовують) у процесі своєї виробничої діяльності суб'єкти правовідносин, обумовлених наявністю небезпечних речовин і формуванням спеціальної правосуб'єктності зазначених суб'єктів господарювання.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. З усього викладеного робимо висновки щодо особливостей правового статусу суб'єктів господарювання, які здійснювали діяльність, пов'язану з небезпечними речовинами (факторами), а саме:

1) зазначений правовий статус поширюють на тих учасників господарської діяльності, яким на правах власності або праві користування належить хоча б один об'єкт підвищеної безпеки, саме як джерело підвищеної безпеки, на якому здійснюють поводження з небезпечними речовинами (факторами);

2) господарську компетенцію таких суб'єктів господарювання визначають чинним національним, міжнародно-правовим регулюванням переважно імперативно-зобов'язального характеру з огляду на ризиковість використання речовин підвищеної безпеки для населення, навколишнього природного середовища, інших матеріальних і духовних цінностей.

3) правовий статус суб'єктів господарювання включає загальні права і обов'язки, визначені ГК України, а також спеціальні вимоги, обумовлені необхідністю забезпечення безпеки об'єктів та джерел безпеки в нормальних і екстремальних ситуаціях внаслідок їх підвищеного ризику, проведення профілактичних заходів та реагування на прояви безпеки, ліквідації негативних наслідків та встановлення відповідальності цих суб'єктів господарювання незалежно від ступеня їх вини;

4) міжнародно-правові документи, зокрема Директива 2012/18/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 04.07.2012 р. про контроль великих аварій, пов'язаних з небезпечними речовинами, яка з 01.06.2015 р. відмінила Директиву 96/82/ЄС, уточнює суб'єктний склад на який поширено її чинність, тобто на підприємства, що підконтрольні суб'єктам господарської діяльності і мають наявні небезпечні речовини в одній або декількох установках, які включають загальні або зв'язані інфраструктури і види діяльності.

Підприємства як суб'єкти господарської діяльності, пов'язані з небезпечними речовинами, класифікуються на дві великі групи, залежно від наявності небезпечних речовин та їх реальних обсягів:

а) підприємства нижчого рівня безпеки;
б) підприємства вищого рівня безпеки;
5) правовий статус підприємств нижчого та вищого рівня безпеки включає загальну і спеціальну компетенції суб'єктів підвищеної безпеки, які мають переважно імперативно-зобов'язальні повноваження щодо їх функціонування, а саме:

- попередження настання великих аварій;
- реагування на можливі ризики;
- ліквідація наслідків аварій транскордонного впливу, що обумовлюють виконання низки організаційно-господарських завдань щодо інформування громадськості та компетентного органу держави;
- ідентифікація та реєстрація джерел підвищеної безпеки;
- декларування заходів безпеки, підготовки внутрішніх і зовнішніх планів здійснення господарської діяльності в нормальних та екстремальних ситуаціях;
- відшкодування заподіяних збитків внаслідок негативного впливу джерел та об'єктів підвищеної безпеки (небезпечних речовин);

6) Господарський кодекс України закріплює виконання господарських зобов'язань суб'єктами господарювання належним чином відповідно до закону, інших правових актів, договору відповідно до вимог, що звичайно висуваються.

Тому логічно, що до виконання господарських договорів застосовуються відповідні положення Цивільного Кодексу України з урахуванням особливостей, передбачених цим Кодексом.

Вимоги ЦК України застосовують у разі заподіяння шкоди відповідним особам джерелом підвищеної безпеки згідно зі ст. 1187 ЦК України, яка відшкодовується особою, що на відповідній правовій підставі (права власності, інше речове право, договір підряду оренди тощо) володіє транспортним засобом, механізмом або іншим об'єктом використання, зберігання або утримання якого створює підвищену безпеку (ч. 2 ст. 1187).

Особа, яка через свою діяльність, стане джерелом підвищеної безпеки, відповідає за завдану шкоду, якщо вона не доведе, що це сталося внаслідок непереборної сили або умислу потерпілого (ч. 4 ст. 1187);

7) ГК України не містить подібних вимог щодо відшкодування збитків у сфері господарювання (гл. 25, ст. 224–229).

Тому у таких випадках застосовують норми ЦК України по аналогії Закону, а відповідні вимоги щодо компенсації шкоди, заподіяної джерелом підвищеної безпеки суб'єктами господарювання, пов'язаної із об'єктами підвищеної безпеки доцільно передбачити в ГК України ст. 229¹ гл. 25 “Особливості відшкодування збитків, заподіяних джерелом підвищеної безпеки” у пропонуваній редакції:

“Шкода, завдана джерелом підвищеної безпеки, відшкодовується особою, яка на правових засадах володіє джерелом підвищеної безпеки (установкою, механізмом, технічним засобом тощо), на яких виробляються, переробляються, зберігаються, транспортуються визнані державою небезпечні речовини, їх категорії або суміші”.

Крім того, за окремі правопорушення у здійсненні господарської діяльності до підприємств небезпечного та вищого рівня безпеки в установленому Законом

порядку можуть застосовуватись адміністративно-господарські санкції, а також обмеження та зупинення діяльності суб'єктів господарювання.

Ст. 246 ГК України встановлено, що здійснення будь-якої господарської діяльності, що загрожує життю і здоров'ю людей або становить підвищену небезпеку для довкілля, заборонено.

У разі здійснення господарської діяльності з порушенням екологічних вимог діяльність суб'єкта господарювання може бути обмежено або зупинено Кабінетом Міністрів України або іншими уповноваженими органами в порядку, встановленому Законом.

Однак наразі такого порядку немає і він потребує відповідного законодавчого урегулювання й удосконалення в чинному господарському законодавстві України залежно від виду правопорушення, ступеня його небезпеки, порушення конституційних прав громадян.

Список використаних джерел:

1. Щербина В. С. Суб'єкти господарського права : монографія / В. С. Щербина. – К., Юрінком Інтер. – 2008. – С. 16.
2. Андрейцев В. В. Проблеми регулювання господарської діяльності, пов'язаної з небезпечними об'єктами / В. В. Андрейцев // Правове забезпечення економічного розвитку та екологічної безпеки суспільства : матер. всеукр. наук.-практ. конфер., присвяченої 50-й річниці створення Донецького нац. університету та 30-й річниці створення кафедри господарського права ДНУ (14–15 травня 2015 р., м. Вінниця). – 2015. – С. 252–254.
3. Андрейцев В. В. Господарсько-правове регулювання діяльності, пов'язаної з об'єктами підвищеної небезпеки / В. В. Андрейцев // Екологічне право України: система та межі правового регулювання : матер. Всеукр. наук.-практ. “Круглого столу” (25 вересня 2015 р. м. Дніпропетровськ). – Дніпропетровськ : НГУ, 2015. – С. 155–170.
4. Андрейцев В. В. Особливості правового режиму господарської діяльності, пов'язаної з об'єктами підвищеної небезпеки (небезпечними факторами) / В. В. Андрейцев // Актуальні проблеми юридичної науки : збірник тез Міжнародної наукової конференції “П'ятнадцяті осінні юридичні читання”. / (м. Хмельницький, 21–22 жовтня 2016 р.), Ч. II. – Хмельницький, 2016. – С. 4–7.
5. Андрейцев В. В. Правовий статус суб'єктів господарської діяльності, пов'язаної з об'єктами підвищеної небезпеки / В. В. Андрейцев // Теоретичні та практичні аспекти реалізації екологічного, земельного, аграрного права в умовах сталого розвитку : матер. “Круглого столу” (Харків, 2 грудня 2016 р.). – Х. : Право, 2016. – С. 52–54.
6. Про об'єкти підвищеної небезпеки : Закон України від 18 січня 2001 р. № 2245-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 15. – Ст. 73.
7. Порядок та облік об'єктів підвищеної небезпеки, затв. Постановою Кабінету Міністрів України “Про ідентифікацію та декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки” від 11.07.2002 р. № 956 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 29. – Ст. 1357.
8. Про контроль великих аварій, пов'язаних з небезпечними речовинами. Директива 2012/18/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 04.07.2012 р. // Офіційний вісник Європейського Союзу.